

The Importance of Soft Skills in Empowering Youth Through Education

Veldin Ovčina*, Irma Dedić, Lejla Škaljić, Sanida Hebibović

Abstract: This paper explores the importance and role of soft skills in the context of education and career development. Education, as a key stage in the process of accumulation of knowledge and skills, constitutes a fundamental experience in the formation of individual competencies. In most of their lives, individuals devote considerable time and intellectual energy to the process of education, within which they acquire various forms of knowledge and skills. The acquired knowledge and skills then become key elements that shape their future professional career. But what separates highly successful individuals from the rest is often not the technical competencies acquired through formal education, but the so-called “soft skills”. Research on this topic becomes imperative in order to better understand the impact of soft skills on the performance of individuals in order to develop strategies to improve these skills. This paper recognizes the key role of soft skills in education and encourages further research to better understand their importance and to ensure that these skills are comprehensively incorporated into educational and professional programs. The research was conducted on a sample of students from the technical faculties of “Dzemail Bijedić” University of Mostar.

Keywords: Education, Soft skills, Marketing, Management, Skill development, Career development.

1. Uvod

Obrazovanje je proces koji zauzima veliki i važan dio čovjekovog života. Jedan je od životnih procesa koji traži stalnu nadogradnju ali i zalaganje, te upravo iz tih razloga povećano je interesovanje za ovu tematiku i predmet je mnogih naučnih i stručnih istraživanja. S obzirom na to da već pomenuti značaj samog kontinuiranog obrazovanja, može se zaključiti od kolikog je značaja i sam način na koji stičemo znanje, te vještine koje koristimo u tom procesu. Na osnovu toga, jasno je da veliku ulogu u životu svakog pojedinca

* Corresponding author

imaju mehke vještine. Dakle, svi barem dio života provedu kao dio procesa obrazovanja, gdje se uče različita znanja i stiču različite kompetencije i vještine koje će biti potrebne za posao i karijeru kasnije u životu. Svim osobama je zajedničko da imaju neka posebna znanja te ono čime se žele baviti i specijalizirati, ali nešto ih ipak razlikuje. Riječ je o mehkim vještinama, koje se najčešće ne uče tokom formalnog obrazovanja. Vještine komunikacije, pregovaranja, razumijevanja, vođenja debata, sposobnost motivisanja i slično, samo su neke vještine koje spadaju u grupu mehkih vještina. Svakodnevna potreba za ovakvim vještinama doprinosi evaluiranju i napredovanju osoba, te je dovoljan pokazatelj da je istraživanje ove tematike od jako velike važnosti. Posljednjih godina, individualne kompetencije i mehke vještine su dostigle poziciju od najveće važnosti prema naučnicima iz različitih oblasti. Mehke vještine (engl. *soft skills*) se definiraju kao sve vještine koje nisu čvrsto vezane za određeni posao, ali su bitne u bilo kojoj ulozi jer uglavnom doprinose odnosima i djelotvornosti među ljudima koji rade u organizaciji. Poslodavci se susreću sa značajnim jazom između mehkih vještina koje posjeduju početnici koji su završili tehničke studije i onih koje su potrebne poslodavcima, što postaje veliki izazov i za industriju i za akademsku zajednicu. U pogledu navedenog, istraživanje mehkih vještina postaje vrlo važno kako bi se bolje shvatila dinamika obrazovnog procesa, ali i pripremili pojedinci za savremeno tržište rada. Analizirajući globalnu dinamiku tehnoloških promjena, ključno je prilagoditi obrazovne prakse kako bi se osiguralo da pojedinci ne samo stječu stručno znanje, već i razvijaju ključne mehke vještine koje će im omogućiti uspjeh u dinamičnom i zahtjevnom radnom okruženju. Provođenje istraživačkog projekta ima za svrhu spoznati stepen prisustva mehkih vještina kod studenata, njihovu implementaciju kroz sami proces obrazovanja, te eventualno pronalažanje mogućeg razloga za nedovoljno ispoljavanje vještina. Na bazi navedene svrhe istraživanja, mogu se istaći sljedeći ciljevi istraživanja:

1. Pružiti aktuelne podatke o trenutnom stanju i zadovoljstvu studenata po pitanju uključivanja mehkih vještina u proces odvijanja nastave, te eventualnim promjenama ukoliko ih studenti očekuju.
2. Saznati informacije o svjesnom poznavanju mehkih vještina, te u kojoj mjeri primjena istih kroz sistem obrazovanja utječe na proces učenja te buduću karijeru.
3. Prepoznati najatraktivnije mehke vještine tokom studiranja među studentima.

S obzirom na postavljene istraživačke ciljeve, nužno je formulirati i istraživačka pitanja koja će u nastavku rada biti razmatrana i odgovorena. Istraživačka pitanja rada su sljedeća:

1. Utječu li demografske karakteristike na posjedovanje mekih vještina?
2. Postoje li uzročno-posljedične veze između prethodnog obrazovanja i posjedovanja mekih vještina?
3. Da li slabija socijalna povezanost predstavlja prepreku za razvoj mekih vještina?

2. Teorijski temelj

U prošlosti su "tvrde" vještine (engl. *hard skills*) imale ključnu ulogu u procesu zapošljavanja i obrazovanja te su zbog toga često se smatrale dovoljnim kriterijem za uspjeh u radnom okruženju. Razlog se ogleda u tome da su ove vještine, često kvantitativne i mogu biti mjerljive i zbog toga su upravo bile ključni elementi prilikom ocjenjivanja obrazovnog iskustva ili tokom intervjua za posao [1]. Vještine su definisane kao osnovne karakteristike osobe koja ima uzročno-posljedičnu vezu s njenim prosječnim ili superiornim učinkom [1]. Konkretnije rečeno, "vještina" se odnosi na sposobnost pojedinca da izvrši zadatke koristeći odgovarajuće resurse, uključujući stečeno znanje kroz obuku ili prethodno iskustvo [2]. Vještina se može konceptualizirati kao specifično znanje i iskustvo koje je relevantno za tu situaciju, što rezultira kombinacijom znanja, drugih mentalnih sposobnosti i fizičke snage, agilnosti, koordinacije i motoričkih sposobnosti [3]. Ova definicija pruža jasno razumijevanje osnovnih kompetencija i znanja potrebnih za uspješno obavljanje bilo kojeg zadatka, bez obzira da li se radi o mekim ili tvrdim vještinama. Osim toga, uspjeh vještina djelomično zavisi od direktnog sadržaja zadataka, sposobnosti, vrijednosti, interesovanja i okruženja pojedinca [2]. Tvrde vještine se odnose na tehničke ili praktične sposobnosti, kao što su poznavanje programskih jezika, inženjering, računovodstvo i druge profesionalne vještine, dok su mehke vještine međuljudske sposobnosti, kao što su vještine komunikacije, rješavanje problema i emocionalna inteligencija [4, 5]. Tvrde vještine se obično stiču kroz obuku i obrazovanje i preduslov su za obavljanje radnih obaveza. Neophodne su za specifične zadatke u industriji koja zahtijeva posebnu stručnost kao što su zavarivanje, računovodstvo i korištenje 3-D štampača i mnoga druga zanimanja. S druge strane, evolucija društva, posebno prelazak u informacijsko društvo i porast uslužne ekonomije, označili su temeljne promjene u percepciji i potrebama za određenim vještinama. Stoga postoji potreba za promjenom paradigme u obrazovanju kako bi se prioritet stavio na razvoj mekih vještina [6].

1972. godine, termin “mehke vještine“ prvi je koristio istraživač Paul G. Whitmore, tokom konferencije za obuku u Teksasu za Komandu kontinentalne vojske SAD-a [7]. Termin mehke vještine se koristio u kontekstu da su ključne mehke vještine vezane za posao koje uključuju malu ili nikakvu interakciju sa mašinama [7]. Postoji mnogo različitih terminologija kada se govori o mehkim vještinama, kao što su socijalne kompetencije, interpersonalne vještine ili čak emocionalna inteligencija [8]. Socijalne kompetencije obuhvataju širi spektar sposobnosti koje omogućavaju pojedincima da se efikasno snalaze u međuljudskim situacijama i održavaju odnose i dobro rade s drugima. Ove kompetencije uključuju komunikaciju, timski rad, prilagodljivost i kulturnu svijest [9]. Interpersonalne vještine se odnose na sposobnosti potrebne za efikasnu interakciju, komunikaciju i saradnju s drugima. Ove vještine uključuju aktivno slušanje, empatiju, rješavanje sukoba i pregovaranje [10]. Emocionalna inteligencija obuhvata sposobnost prepoznavanja, razumijevanja i upravljanja vlastitim emocijama i emocijama drugih. Usko je povezana sa interpersonalnim vještinama i uključuje samosvijest, samoregulaciju, motivaciju, empatiju i socijalne vještine [11, 12]. Uzimajući u obzir kontekst tvrdih vještina, mehke vještine su netehničke sposobnosti koje je teže izmjeriti i kvantificirati. Mehke vještine uključuju lične, interpersonalne i intrapersonalne sposobnosti koje su neophodne na radnom mjestu [13]. Primjeri mehkih vještina uključuju emocionalnu inteligenciju, komunikaciju, kreativnost, rješavanje problema, izgradnju tima i upravljanje stresom [14]. Smatra se da su mehke vještine “odlučujući faktor za uspjeh menadžera” u svijetu u kojem često više nisu primarno važne tvrde vještine i znanja, jer su dostupne u sekundi uz pomoć moderne tehnologije [15]. Razvoj organizacijskog liderstva može se podijeliti u četiri kategorije: obuka za liderstvo kroz lični rast, razvoj liderstva kroz konceptualno razumijevanje, razvoj liderstva putem povratnih informacija, i razvoj liderstva kroz vještinu koja se fokusira na najkritičnije liderske kompetencije koje se mogu naučiti [16].

Prethodno je objašnjeno kako su tvrde vještine bile ključne u prošlosti, ali da se društvo konstantno mijenja, te ta promjena ukazuje na potrebu za prilagođivanjem u načinu razmišljanja o vještinama i obrazovanju. Mehke vještine smatraju se vrlo bitnim za uspjeh na tržištu rada. Međutim, postoji uočen jaz u podučavanju mehkih vještina u obrazovnim programima. Upravo to može imati implikacije na pripremu studenata za tržište rada, budući da su mehke vještine sve više prepoznate kao ključne za uspjeh. Analiziranjem trenutnih praksi u obrazovanju mogu se identificirati modeli koji su uspješno integrirali mehke vještine u svoje kurikulume. Primjera radi, moderne obrazovne institucije nastoje da kombinuju praktično

iskustvo s teorijskim znanjem kako bi pripremili studente za tržište rada. Budući trendovi ukazuju na potencijalne promjene u radnim uslovima, s naglaskom na agilnost i primjenu mehkih vještina.

3. Metodologija

Glavni problem istraživanja: Nedovoljno pridavanje pažnje razvoju mehkih vještina u visokoobrazovnim ustanovama.

H0: Spol, obrazovanje i socijalna povezanost nikako ne utječu na razvoj mehkih vještina kod studenata.

H1: Spol studenta ne utječe na posjedovanje sposobnosti studenta da upravlja vremenom.

H2: Ne postoje značajne statističke razlike između prisustva na radionicama i snalaženja studenta u timskom radu.

H3: Odnos studenta sa kolegama na studiju ne utječe na stepen ustručavanja u komunikaciji.

Primarni izvor podataka obuhvata studente tehničkih studija Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru. Jedinica istraživanja određena je kao pojedinačni student, pri čemu je uzorak stratifikovan prema spolu i godini studiranja. Prikupljanje primarnih podataka provedeno je putem online anketa među studentima. Analiza prikupljenih podataka obaviti će se korištenjem *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS). Desk analiza, koja se koristi kao sekundarni izvor podataka, korištena je za analizu podataka iz različitih izvještaja, članaka. Za testiranje hipoteza koriste se statističke metode s ciljem donošenja zaključaka. Sve postavljene hipoteze, kako pomoćne tako i glavna, iznesene su u odričnom obliku. Uzorci podataka obrađuju se kroz testove kako bi se odlučilo o prihvaćanju ili odbacivanju nulte hipoteze. Pri testiranju prve hipoteze (H1), koja uključuje kvalitativne varijable poput spola studenata i sposobnosti upravljanja vremenom, koristi se Hi-kvadrat test unutar funkcije *crosstabs* u SPSS-u. Druga hipoteza (H2), koja uključuje kvalitativnu varijablu (snalaženje u timskom radu) i kvantitativnu varijablu (stepen prisustva na radionicama), testira se t-testom ili, u slučaju ne-normalne raspodjele, *Mann-Whitney U* testom. Treća hipoteza (H3), koja se odnosi na kvantitativne varijable poput odnosa sa kolegama i stepena ustručavanja u komunikaciji, podvrgava se analizi korelacije, te regresije. Koriste se koeficijent *Pearsonove* korelacije za normalnu raspodjelu i *Spearmanove* korelacije za ne-normalnu raspodjelu podataka.

4. Rezultati istraživanja

4.1. Deskriptivna statistika

Pažnja je prvenstveno usmjerena na kriterij stratifikacije, koji u ovom slučaju predstavljaju spol i godina studija. Od ukupno 60 studenata koji su odgovorili na anketni upitnik, njih 30 je ženskog spola, dok je preostalih 50% ispitanika muškog spola (tabela 1).

Tabela 1 - *Struktura ispitanika po spolu.*

Spol	Broj studenata	Postotak
Ženski	30	50%
Muški	30	50%

Naredni kriterij stratifikacije jeste godina studija ispitanika, a rezultati su vidljivi u tabeli 2. Kako se primjećuje, 20 ispitanika je prva godina studija, 20 njih je druga, a preostalih 20 ispitanika je treća godina studija. Ovo je idealno za nastavak same analize, obzirom da je jednak broj ispitanika sa svih godina studija, pa će sama slika rezultata biti realistična.

Tabela 2 - *Struktura ispitanika po godini studija.*

Godina studija	Broj studenata	Postotak
Prva	20	33.33%
Druga	20	33.33%
Treća	20	33.33%

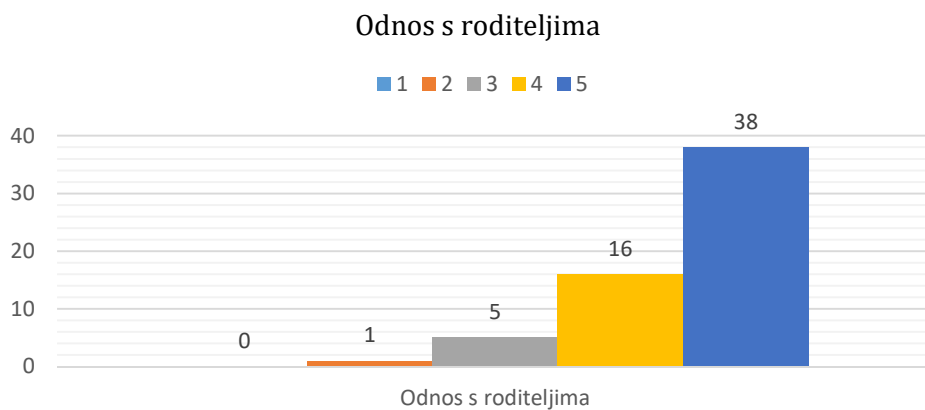
Osim navedenih, još jedna demografska karakteristika koja se ispitivala u anketi je dob. Kako je i očekivano, taj raspon se kreće najviše od 19 do 21 godine, s tim što par studenata ima više od 21 godinu. U nastavku je tabela 3 koja detaljnije prikazuje stvarnu sliku.

Tabela 3 - *Dobna struktura studenata.*

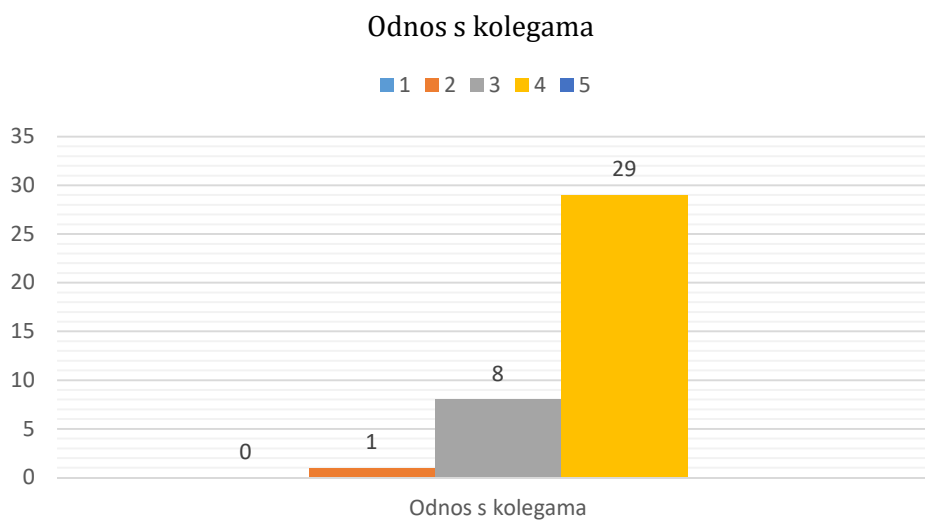
Dob (godine)	Broj studenata	Postotak
19	15	25%
20	20	33.33%
21	20	33.33%
24	2	3.33%
25	1	1.67%

Neke od relevantnih informacija za samo istraživanje važnosti mekih vještina kod mladih na tehničkim studijima u procesu obrazovanja jesu i njihovi odnosi sa okolinom. Stoga, ispitivani su odnosi studenata sa

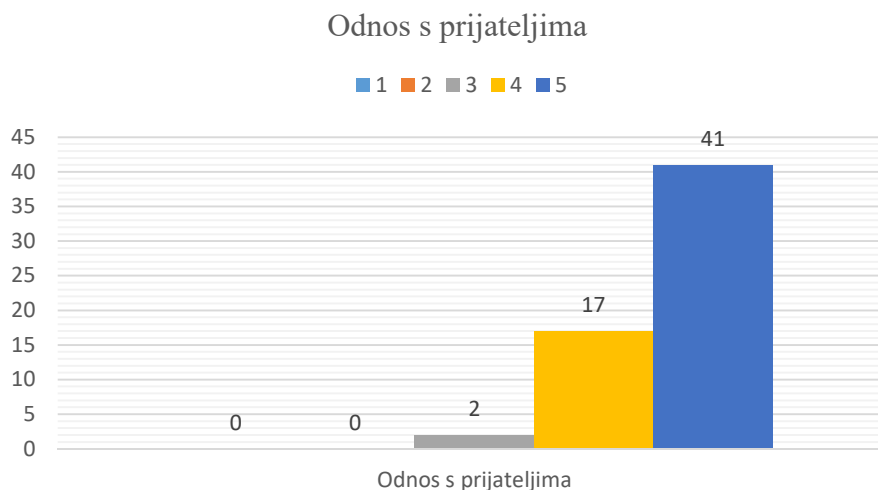
roditeljima, prijateljima, te kolegama na studiju, a potom i činjenica o ispitanikovoju druželjubivosti (grafici 1-4). Na osnovu rezultata ankete, primjećuje se da većina ispitanika ima veoma dobar odnos sa svojom okolinom, te da je većina njih druželjubiva.

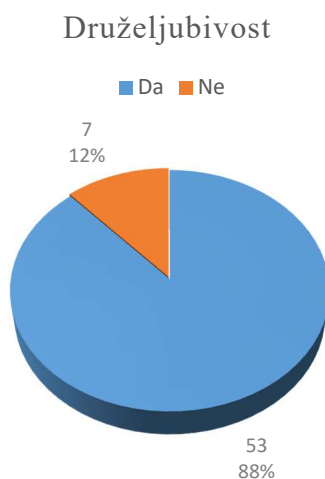
Grafik 1 - Prikaz stepena odnosa studenata sa roditeljima (1 – veoma loš, 5 – odličan).

Grafik 2 - Prikaz stepena odnosa studenata sa prijateljima (1 – veoma loš, 5 – odličan).

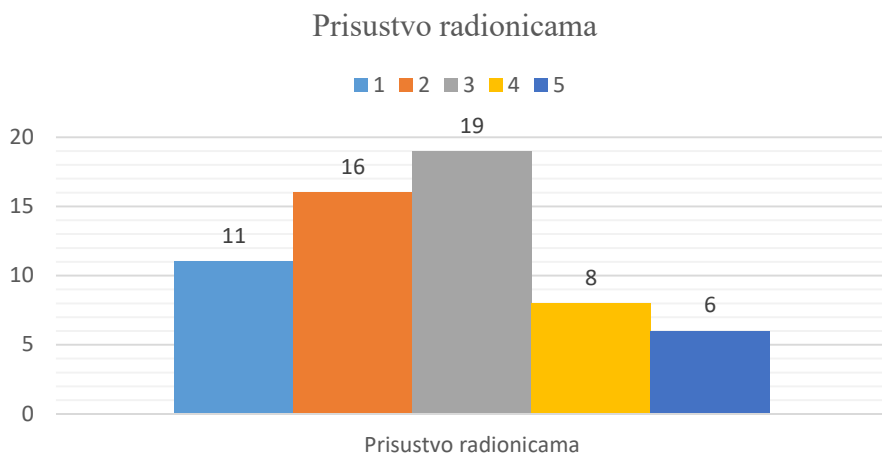

Grafik 3 - Prikaz stepena odnosa studenata sa prijateljima (1 – veoma loš, 5 – odličan).

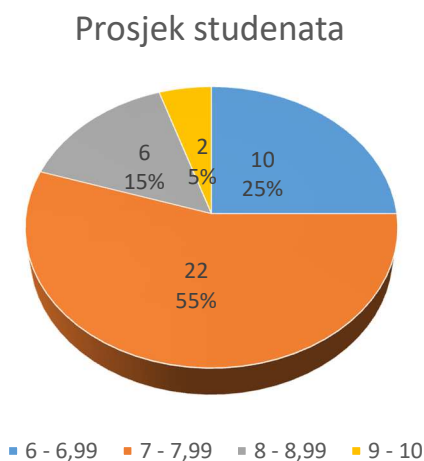

Grafik 4 - Struktura studenata po pitanju druželjubivosti.

Naravno, ono što je jako važno za ovo istraživanje jeste samo obrazovanje (kako formalno tako i neformalno). Relevantnim informacijama se smatraju prosjek studenata na studiju (druga i treća godina studija) te prisustvo na dodatnim radionicama i edukacijama. Dobiveni podaci su prikazani u nastavku (grafici 5 i 6).

Grafik 5 - Prikaz studenata po stepenu prisustva na radionicama (1 – nikad, 5 – veoma često).

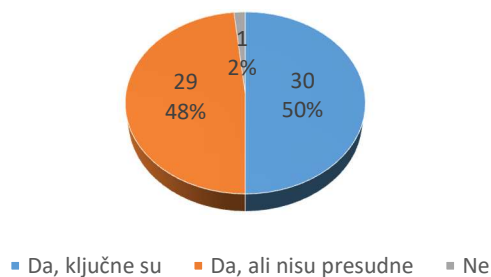

Grafik 6 - Prikaz prosjeka studenata.

Prvenstveno je bilo neophodno ispitati poznavanje samog pojma mekih vještina, a rezultati istog pitanja su prikazani u nastavku. Čak 20 ispitanika nije bilo upoznato sa pojmom mehke vještine prije anketiranja. Ovaj nedostatak svijesti može imati različite uzroke, uključujući mogućnost nedovoljnog naglaska na mekim vještinama u formalnom obrazovanju, nedostatak informacija ili promocije mekih vještina. Kako bi se poboljšala

trenutna situacija, preporučljivo je razmotriti dodatne edukativne mjere i resurse. To može da podrazumijeva uvođenje kurseva ili radionica posvećenih razvoju mekih vještina, poticanje suradnje s poslovnim sektorom kako bi studenti imali bolji uvid u stvarne potrebe tržišta rada ili unaprjeđivanje komunikacije unutar obrazovnih institucija o važnosti mekih vještina (grafik 7).

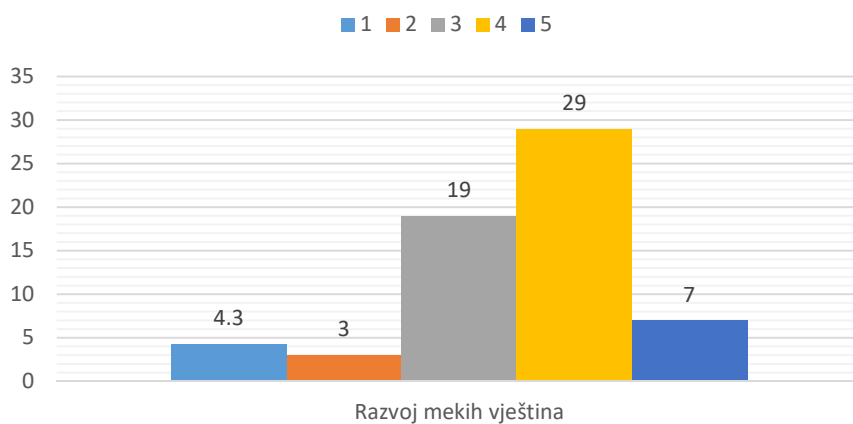
Uticaj mekih vještina na buduću karijeru

Grafik 7 - Prikaz poznavanja pojma mehke vještine.

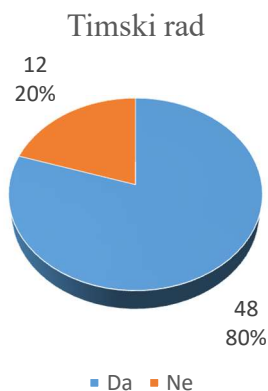
Od studenata se tražila i informacija o utjecaju mekih vještina na buduću karijeru, te u kojoj mjeri studij utječe na razvoj istih, a rezultati su prikazani u nastavku (grafik 8).

Razvoj mekih vještina kod studenata

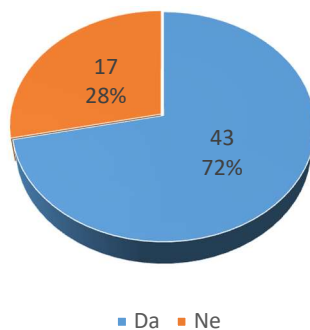
Grafik 8 - Prikaz mišljenja studenta o utjecaju mekih vještina na buduću karijeru.

Ono što je najvažniji dio ovog istraživanja jeste mjerenje posjedovanja određenih mekih vještina kod studenata. Prvenstveno se nastojala saznati informacija o sposobnosti studentovog rada u timu, a potom o njegovoj sposobnosti upravljanja vremenom (grafici 9 i 10). Pored toga, ono što se od studenata nastojalo saznati jeste stepen ustručavanja (iniciranja) u komunikaciji (grafik 11).

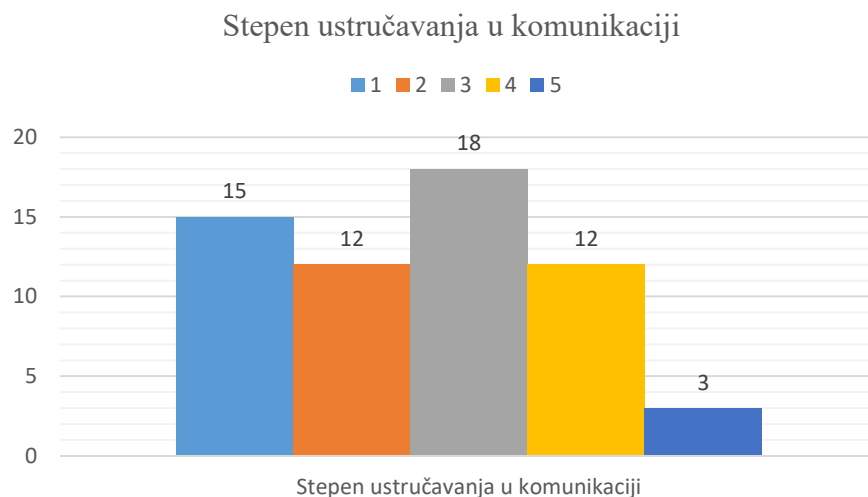

Grafik 9 - Prikaz sposobnosti studenata za rad u timu.

Sposobnost upravljanja vremenom

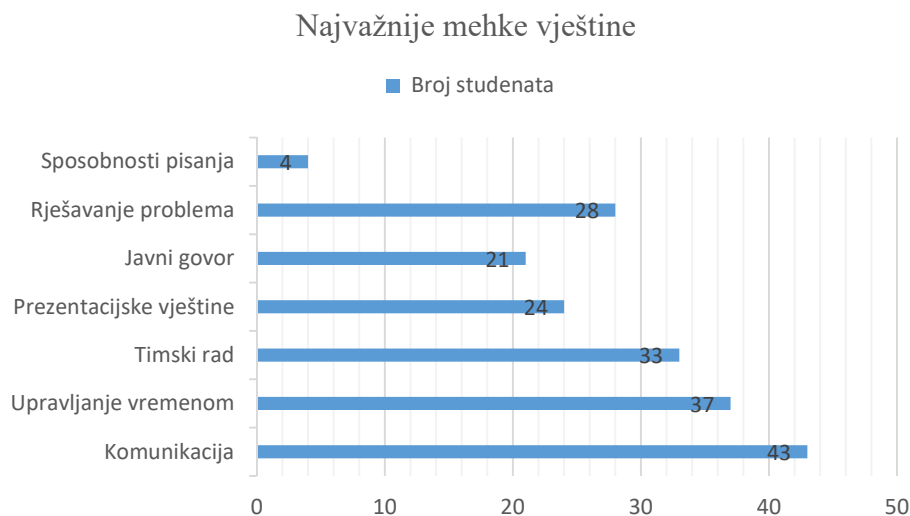

Grafik 10 - Prikaz sposobnosti studenata da upravljaju vremenom.

Grafik 11 - Prikaz stepena ustručavanja (iniciranja) studenata u komunikaciji (1- nikad se ne ustručavam, 5-uvijek se ustručavam).

Na samom kraju, studenti su se izjasnili koje su po njihovom mišljenju najvažnije mehke vještine koje je neophodno posjedovati tokom studiranja, a rezultati su navedeni u nastavku. Kako je prikazano, kao najvažnije mehke vještine tokom studiranja studenti su izdvojili komunikaciju, upravljanje vremenom i timski rad (grafik 12).

Grafik 12 - Najvažnije mehke vještine u procesu obrazovanja.

To su tri vještine koje su ispitivane kroz postavljene hipoteze, tačnije ispitivanje utjecaja određenih varijabli upravo na ove tri vještine. Ovi rezultati mogu poslužiti kao smjernice i uputa za oblikovanje programa koji potiču razvoj navedenih mekih vještina, kao i za prilagodbu obrazovnih strategija koje će bolje odgovarati potrebama studenata u procesu stjecanja tih ključnih vještina.

4.2. Testiranje hipoteza

H1: Spol studenta ne utječe na posjedovanje sposobnosti studenta da upravlja vremenom. S obzirom na to da su obje navedene varijable kvalitativne, za potrebe testiranja ove hipoteze koristit će se Hi-kvadrat test. 27 žena smatra da ima sposobnost upravljanja vremenom, dok njih 3 smatraju da nemaju tu vještinu. S druge strane, kada su u pitanju muškarci, svega njih 16 smatra da posjeduje pomenutu vještinu, a njih 14 ne posjeduju istu. Dakle, zaključuje se da više osoba ženskog spola posjeduje sposobnost upravljanja vremenom. Međutim, radi se Hi-kvadrat test da bi se utvrdilo da li su te razlike zaista statistički značajne (tabela 4).

Tabela 4 - Hi-kvadrat test nad varijablama spol i sposobnost upravljanja vremenom.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1 sided)
Pearson Chi-Square	9.932	1	.002		
Continuity Correction	8.208	1	.004		
Likelihood Ratio	10.569	1	.001		
Fisher's Exact Test		1		.003	.00
Linear by Linear Association	9.766	1	.002		
N of Valid Cases	60				

Na osnovu rezultata dobivenih Hi-kvadrat testom, zaključuje se da postoje statistički značajne razlike između spola ispitanika i njegove sposobnosti upravljanja vremenom (obzirom da je nivo signifikantnosti manji od 0.05, tačnije iznosi 0.002). Na osnovu svega navedenog zaključuje se da se hipoteza broj 1 odbacuje, jer se dokazalo da postoje statistički

značajne razlike između navedenih varijabli, te da spol ima značajan utjecaj na posjedovanje sposobnosti upravljanja vremenom.

H2: Ne postoje značajne statističke razlike između prisustva na radionicama i snalaženja studenta u timskom radu.

Prije samog testiranja ove hipoteze, neophodno je provjeriti normalnu raspodjelu podataka koja se odnosi na kvantitativnu varijablu – prisustvo studenata na radionicama, da bi se utvrdilo da li treba da se koriste parametrijski ili neparametrijski testovi. Kod testa normalnosti u ovom slučaju posmatra se *Shapiro-Wilkov* test, a njegov nivo signifikantnosti iznosi 0.00, što indicira na korištenje neparametrijskih testova. Međutim, obzirom da je uzorak veći od 50, razmatrat će se i dvije karakteristike distribucije podataka - *Skewness* i *Kurtosis*, odnosno mjere nakrivljenosti i kurtičnosti (oštrine krivulje) serije podataka u odnosu na normalnu raspodjelu. Za veće uzorke Shapiro-Wilk test uvećava odstupanja od normalne raspodjele, pa se zbog toga u ovom radu oslanja i na *Skewness* i *Kurtosis* koeficijente. Ukoliko su oba navedena koeficijenta u granicama normale (-1.1) koristit će se parametrijski testovi. Na osnovu deskriptivne statistike za učestalost prisustva na radionicama, uočavaju se i pojedini podaci koji mogu biti relevantni za analizu, poput aritmetičke sredine koja iznosi 2.7, te prosječno odstupanje od iste koje iznosi 1.21. Zatim, uočava se činjenica da najčešće unesen podatak jeste 3 kada je u pitanju stepen prisustva na radionicama, te da je 50% ispitanika odgovorilo da radionicama ne prisustvuju nikako ili jako rijetko (ispod 3 i 3), a 50% da prisustvuju često ili veoma često (3 i iznad). Ono što je jako važno iz deskriptivne statistike, kako je već navedeno, jesu *Skewness* i *Kurtosis*. Rezultati koje pokazuju ovi parametri su u granicama normale (-1.1), pa se zbog toga mogu koristiti parametrijski testovi. U ovom slučaju će to biti nezavisni t-test (tabela 5).

Tabela 5 - Nezavisni t-test za varijable prisustvo na radionicama i sposobnost rada u timu.

	Levene's Test					t-test for equality of means		95% Confidence Interval of the Difference	
	F	Sig.	t	df	Sig (2-tailed)	Mean	Std. Error		
Equal variances assumed	.985	.325	3.628	58	.001	1.292	.356	.579	2.004
Equal variance not assumed			4.600	24.964	.000	1.292	.281	.713	1.870

Posmatrajući *Levenov* test jednakosti varijansi primjećuje se da je on iznad 0.05, što znači da se pretpostavlja da su varijanse jednake, odnosno da ne postoje značajne razlike između varijansi skupina. Na osnovu toga, u obzir se uzima signifikantnost prvog reda. U ovom slučaju nivo značajnosti iznosi 0.001, što je manje od 0.05 čime se dokazalo da postoje značajne statističke razlike između stepena prisustva na radionicama i posjedovanja sposobnosti rada u timu. Zaključak koji se izvodi na osnovu ovog testa je da se hipoteza broj 2 odbija, jer je očito da između ove dvije varijable postoje statistički značajne razlike. Također, važno je istaći da je prosječan stepen prisustva studenata na radionicama 2.7. Međutim, prosjek prisustva na radionicama studenata koji znaju raditi u timu je 2.96, dok studenti koji nisu timski igrači svoje prisustvo radionicama ocjenjuju prosječnom ocjenom 1.67.

H3: Odnos studenta sa kolegama na studiju ne utječe na stepen ustručavanja u komunikaciji.

Prije testiranja navedene hipoteze, također je neophodno uraditi test normalnosti raspodjele podataka radi utvrđivanja koja grupa testova će se koristiti. S obzirom na to da se radi o kvantitativnim varijablama, jasno je da će se hipoteza dokazivati korelacijom, međutim potrebno je utvrditi koja korelacija će se koristiti za isto (tabela 6).

Tabela 6 - Test normalnosti za varijable: odnos sa kolegama na studiju i stepen ustručavanja kod sudjelovanja (iniciranja) u komunikaciji.

	Kolmogorov- Smirov			Shapiro-Wilk		
Stepen ustručavanja u komunikaciji	.180	60	.000	.895	60	.000
Odnos s kolegama	.242	60	.000	.808	60	.000

Na osnovu prikazanog testa normalnosti dolazi se do zaključka da je nivo signifikantnosti manji od 0.05 (a iznosi 0.00), što znači da itekako postoje značajne statističke razlike između posmatrane distribucije i normalne raspodjele podataka. S tim u vezi, trebali bi se koristiti neparametrijski testovi. Međutim, uradit će se dodatna provjera, tačnije analiza koja se odnosi na Skewness i Kurtosis. Rezultati Skewnessa i Kurtosisa su u granicama normalne vrijednosti, prema tome koristit će se parametrijski test, u ovom slučaju Pearsonova korelacija (tabela 7).

Tabela 7 - Pearsonova korelacija za varijable: odnos studenta sa kolegama na studiju i stepen ustručavanja (iniciranja) u komunikaciji.

Odnos sa kolegama	Pearson Correlation	1	-.348*
	Sig (2-tailed)		.006
	N	60	60
Stepen ustručavanja u komunikaciji	Pearson Correlation	-.348	1
	Sig (2-tailed)	.006	
	N	60	60

Iz prikazane tabele uočava se da je korelacija između ove dvije varijable -0.348, tačnije ona iznosi 34.8% i negativnog je smjera. Dakle, veza između njih je slaba do umjerena, ali je statistički značajna, jer nivo signifikantnosti iznosi 0.006, što je manje od 0.05. Stoga se zaključuje da se hipoteza broj 3 odbacuje, te da postoje značajne statističke razlike između odnosa studenta sa kolegama na studiju i stepena ustručavanja od komunikacije. Prosječan odnos sa kolegama na studiju je 4.2, a prosječan stepen ustručavanja u komunikacij 2.6. Dakle, odmah se primjećuje da postoje razlike, a testom se dokazalo i da su one zaista statistički značajne. Dakle, na osnovu ovog testa, uzimajući u obzir negativni smjer korelacije, te aritmetičke sredine za navedene varijable, zaključuje se da se studenti koji imaju bolji odnos sa kolegama na studiju manje ustručavaju sudjelovati/inicirati u komunikaciji i obrnuto. S obzirom na to da korelacija između ove dvije varijable nije jako izražena, nema potrebe da se radi i provjerava model regresije.

5. Zaključak

Nakon istraživanja koje je provedeno nad studentima dodiplomskog studija tehničkih odsjeka, može se zaključiti da je itekako važna problematika među studentima. Istraživanjem se saznalo realno stanje o ovoj tematici iz ugla studenata. Generalno gledajući, oni su relativno zadovoljni uključivanjem mehkih vještina u plan i program. Zaključiti se može i da mehke vještine itekako utječu na oblikovanje buduće karijere, te da su jednako važne kao tehničke vještine, kao i to da su najatraktivnije mehke vještine za studente tokom studiranja komunikacija, upravljanje vremenom, timski rad i rješavanje problema, što je apsolutno očekivano. Dakle, ciljevi istraživanja su postignuti jer su se istraživanjem spoznale sve ključne informacije. Sve pomoćne hipoteze su odbačene, tako da se odbacuje i nulta hipoteza ovog istraživanja, te na nivou pouzdanosti od 95% zaključuje se: spol, obrazovanje i socijalna povezanost itekako utječu na razvoj mehkih vještina kod studenata. Preporuka za buduća istraživanja je istražiti kako neke dodatne varijable utječu na obrazovanje i stjecanje mehkih vještina kod

mladih, a te uključiti i druge ispitanike kao što su poslodavci i alumni. Alumni kao ispitanici mogu dati retrospektivnu perspektivu o tome kako su *soft skills* utjecali na njihov profesionalni put nakon završetka studija.

Uključivanjem poslodavaca u proces evaluacije *soft skills* studenata može se dobiti vanjska perspektiva o stvarnoj primjenjivosti tih vještina u radnom okruženju. Ograničenje ovog istraživanja je mali uzorak tako da preporuka za dalja istraživanje je uključivanje i društvenih studija, te drugih Univerziteta iz Bosne i Hercegovine, ali i uključiti pomorske fakultete iz okruženja te komparirati rezultate istraživanja kako bi se mogla stvoriti šira i jasnija slika o navedenoj temi. Sve ove komponente mogu doprinijeti unapređenju obrazovnih programa i pripremiti studente za uspješnu integraciju u dinamično poslovno okruženje. Preporuka za obrazovne institucije je da uvedu sistem praćenja razvoja *soft skills* tokom čitavog trajanja studija. Praćenje omogućuje prepoznavanje specifičnih nedostataka te stvaranje mogućnosti unapređenja, a sve u cilju pripremanja mladih za tržište rada.

Literatura

- [1] Boyatzis, R. E. (1982). *The Competent Manager: A Model for Effective Performance*. John Wiley & Sons.
- [2] Le Boterf, G. (2000). *De la compétence: Essai sur un attracteur étrange*. Éditions d'Organisation.
- [3] Green, M. (2011). The Importance of Soft Skills: Education beyond academic knowledge. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(1), 100-106.
- [4] Cimatti, B. (2016). Hard and Soft Skills in Vocational Education and Training: A Review of the Literature. *European Journal of Training and Development*, 40(5), 330-349.
- [5] Laker, D. R., & Powell, J. L. (2011). The Differences Between Hard Skills and Soft Skills and Their Relative Impact on Training Transfer. *Human Resource Development Quarterly*, 22(1), 111-122.
- [6] CONARC. (1972). Report of Training Conference, Texas, USA. Cited in Parlamis, J. D., & Monnot, M. J. (2019). The Hard and Soft Skills of Systems Engineers: A Test of Fit in a Systems Engineering Education Program. *Systems Engineering*, 22(2), 162-174.
- [7] Tate, W. (1995). *Measuring Leadership Effectiveness: A Survey of Leadership Styles and Competencies Needed in Postsecondary Vocational-Technical Institutions in Mississippi*. Unpublished doctoral dissertation, Mississippi State University.

- [8] Matteson, M. T., Spector, P. E., & Conway, J. M. (2016). *Industrial and Organizational Psychology: Research and Practice*. John Wiley & Sons.
- [9] Rychen, D. S., & Salganik, L. H. (2003). *Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society*. Hogrefe & Huber Publishers.
- [10] Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at Work: Models for Superior Performance*. John Wiley & Sons.
- [11] Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bantam Books.
- [12] Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2008). Emotional Intelligence: New Ability or Eclectic Traits? *American Psychologist*, 63(6), 503-517.
- [13] Dell'Aquila, J., Jordan, A., & Adams, M. (2017). Soft Skills: The Hard Stuff of Business Success. *Journal of Education for Business*, 92(5), 225-232.
- [14] Martins, E. C., & Terblanche, F. (2020). Building Organizational Culture that Stimulates Creativity and Innovation. *European Journal of Innovation Management*, 23(2), 204-222.
- [15] Schulz, R. (2008). *Successful Manager's Handbook*. American Management Association.
- [16] Conger, J. A. (1992). *Learning to Lead: A Workbook on Becoming a Leader*. Jossey-Bass.

Značaj mehkih vještina u osnaživanju mladih kroz obrazovanje

Veldin Ovčina, Irma Dedić, Lejla Škaljić, Sanida Hebibović

Sažetak: Ovaj rad istražuje značaj i ulogu mehkih vještina (engl. *soft skills*) u kontekstu obrazovanja i karijernog razvoja. Obrazovanje, kao ključna faza u procesu akumulacije znanja i vještina, čini temeljno iskustvo u formiranju kompetencija pojedinaca. U većem dijelu života, pojedinci posvećuju značajnu vremensku i intelektualnu energiju procesu obrazovanja, u okviru kojeg stižu različite oblike znanja i vještina. Stečena znanja i vještine potom postaju ključni elementi koji oblikuju njihovu buduću profesionalnu karijeru. No, ono što razdvaja izuzetno uspješne pojedince od ostalih često nisu tehničke kompetencije koje se stječu formalnim obrazovanjem, već mehke vještine. Istraživanje ove teme postaje imperativ kako bi se bolje razumio utjecaj mehkih vještina na uspješnost pojedinaca te kako bi se razvile strategije za unapređenje navedenih vještina. Ovaj rad prepoznaje ključnu ulogu mehkih vještina u obrazovanju te potiče dalja istraživanja kako bi se

dublje istražila njihova važnost i kako bi se osiguralo da se ove vještine sveobuhvatno uključe u obrazovne i profesionalne programe. Istraživanje je provedeno na uzorku studenata tehničkih fakulteta Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru.

Ključne riječi: obrazovanje, mehke vještine, marketing, menadžment, razvoj vještina, razvoj karijere.

Dostavljen: 17.12.2023. Veldin Ovčina
Prihvaćen: 30.01.2024. Univerzitet "Džemal Bijedić"
Univerzitetski kampus, Mostar 88 000
Email: Veldin.Ovcina@unmo.ba

Irma Dedić
Univerzitet "Džemal Bijedić"
Univerzitetski kampus, Mostar 88 000
Email: Irma.Dedic@unmo.ba

Lejla Škaljić
Univerzitet "Džemal Bijedić"
Univerzitetski kampus, Mostar 88 000
Email: Lejla.Skaljic@unmo.ba

Sanida Hebibović
Univerzitet "Džemal Bijedić"
Univerzitetski kampus, Mostar 88 000
Email: Sanida.Hebibovic@edu.fit.ba